

SOBRE L'ÈMFASI ENTONATIU DE LES FORMES 'UN'/'UNA' EN ELS TITULARS DE TELEVISIÓ DE CATALUNYA

David Paloma Sanllehí
Universitat Autònoma de Barcelona

Resum

L'article aborda dues hipòtesis, en el marc d'un corpus de titulars de Televisió de Catalunya i gràcies al mètode d'anàlisi de la parla: les formes *un/una* no són objecte d'èmfasi entonatiu, si funcionen com a articles o quantificadors indefinits, i les formes *un/una* poden ser objecte d'èmfasi entonatiu, si funcionen com a numerals cardinals. D'entrada s'explica el concepte d'èmfasi i es caracteritzen les formes *un/una*. A continuació s'inicia l'anàlisi de les corbes estandarditzades dels titulars on apareixen les formes esmentades com a articles indefinits, quantificadors indefinits i numerals cardinals. Se subratllen els casos pertinents, amb èmfasi i sense èmfasi.

PARAULES CLAU: entonació, èmfasi, titular televisiu, article indefinit, quantificador indefinit, numeral cardinal.

Resumen

El artículo aborda dos hipótesis, en el marco de un corpus de titulares de Televisió de Catalunya y gracias al método de análisis del habla: las formas *un/una* no son objeto de énfasis entonativo, si funcionan como artículos o cuantificadores indefinidos, y las formas *un/una* pueden ser objeto de énfasis entonativo, si funcionan como numerales cardinales. En primer lugar, se explica el concepto de énfasis y se caracterizan las formas *un/una*. A continuación se inicia el análisis de las curvas estandarizadoras de los titulares donde aparecen tales formas como artículos indefinidos, cuantificadores indefinidos y numerales cardinales. Se subrayan los casos pertinentes, con énfasis y sin énfasis.

PALABRAS CLAVE: entonación, énfasis, titular televisivo, artículo indefinido, cuantificador indefinido, numeral cardinal.

Abstract

The paper tackles two hypotheses, within the framework of a corpus of headlines from TV3 (TV Catalonia) and using the speech analysis method: the forms *un/una* are not the object of intonational emphasis if they are used as indefinite articles or quantifiers, and the forms *un/una* could be the object of intonational emphasis if they are used as cardinal numbers. First of all the concept of emphasis is explained and the forms *un/una* described. Following this is the analysis of the standardising curves of the headlines where such forms appear as indefinite articles, indefinite quantifiers and cardinal numbers. The relevant cases, with and without emphasis, are underlined.

KEYWORDS: Intonation, emphasis, headlines, indefinite articles, quantifiers, cardinal numbers

1. La locució professional. Les veus informatives

La locució professional té una sèrie de trets identificadors. Els més coneguts associen la persuasió a les veus comercials, l'expressivitat a les veus interpretatives, l'harmonia a les veus musicals, el dinamisme a les veus esportives i la credibilitat a les veus informatives (Blanch & Lázaro, 2010). Aquestes últimes són, si més no en els manuals de locució, les veus més sòbries, més neutres, les que al capdavant apliquen el codi de la BBC: veu de gran qualitat sonora, pronunciació impecable i missatge lliure de qualsevol subjectivitat (*ibídem*:130). L'entonació traspua en el codi de la televisió britànica, però només per assenyalar que la càrrega d'emoció s'ha d'apartar de l'estricta enunciació dels fets. Els manuals hi afegeixen que “entonación y ritmo estarán al servicio de la comprensibilidad” (*ibídem*:131). En qualsevol cas, les veus informatives (a la ràdio), i les veus i els rostres informatius (a la televisió), són marques referencials que intenten donar credibilitat al missatge (Belda & de-la-Mota 2010, de la Mota & Rodero 2010).

Televisió de Catalunya (TVC) ha fet bandera dels informatius des dels seus inicis i, per tant, ha tingut i té locutors i locutores prou coneguts (Vallverdú, 2000). No és aquest el moment per destacar noms i veus de telenotícies, que són molts en gairebé 30 anys d'història de TVC, però sí per afirmar que tots els professionals de la paraula s'han preocupat i es preocupen de la veu, de la pronunciació, del missatge i de l'entonació. El mitjà que els acull pretén oferir *veus periodístiques* (Balsebre, 1994) i està atent a la percepció que generen entre els oients/espectadors en general. Pel que fa a l'entonació en els informatius de TVC, s'ha escrit, per exemple, que “[el to col·loquial dels informatius de 1985 comporta] una entonació molt artificial que facilita al periodista l'emissió del missatge, però que deforma el contingut de la informació en funció d'unes pauses arbitràries” (Teruel, 1990:35).

Més enllà dels interessos personals dels locutors, és fàcil pensar que TVC mateix es deu haver preocupat de l'entonació de les *seves* veus, i que el seu llibre d'estil deu ensenyar aquesta voluntat, com ensenya en general el model de llengua del mitjà. Tanmateix, les dades ho desmenteixen. El portal lingüístic de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals ofereix moltes indicacions sobre diferents aspectes lingüístics i de tractament de la informació, però no diu gairebé res de l'entonació. En l'apartat de fonètica i ortografia, per exemple, només es parla de vocals, d'accentuació, de consonants, de trets col·loquials; en l'apartat del model de llengua, es diu que la llengua del mitjà ha de ser correcta, adequada, actual, comuna i amb varietat de registres. La referència a l'entonació hi és de passada en tan sols tres casos: a) la focalització, que és “un recurs poc apte per al llenguatge formal, però molt abundant en la conversa espontània”; b) l'expressivitat de determinats recursos verbals, com a “ai, ai, ai”, i c) l'entonació “genuïna” del *que* interrogatiu i ponderatiu a l'inici d'una interrogació. En definitiva, la preocupació per una entonació completa i variada, real, no ha arribat *stricto sensu* en l'àmbit de les indicacions lingüístiques de TVC. Els avenços en aquest terreny, visibles (i audibles) gràcies a alguns treballs que esmentarem, han passat de llarg fins ara en el món de les veus informatives.

El que direm sobre l'èmfasi entonatiu de les formes *un/una* en els titulars de TVC recolza en un aspecte molt concret de l'entonació professional i no és sinó una

aproximació als èmfasis de paraula que se senten en contextos periodístics en què s'intenta donar credibilitat al missatge. Són dues les hipòtesis que el text pretén demostrar, sobre la base que les formes *un/una* s'utilitzen amb freqüència en els titulars televisius: a) les formes *un/una* no són objecte d'èmfasi entonatiu, si funcionen com a articles o quantificadors indefinits; b) les formes *un/una* poden ser objecte d'èmfasi entonatiu, si funcionen com a numerals cardinals.

Per poder abordar les dues hipòtesis, ens cal primer explicar què s'entén per èmfasi (apartat 2) i, després, caracteritzar les formes *un/una* (apartat 3) i detectar-les en el corpus (apartat 4). A continuació s'esmenta el mètode utilitzat, anomenat *Anàlisi Melòdica de la Parla* (apartat 5), i s'inicia l'anàlisi de les corbes estandarditzades dels titulars televisius on apareixen les formes *un/una* com a articles indefinits, quantificadors indefinits i numerals cardinals. D'acord amb les hipòtesis presentades, s'aïllen primer els contorns entonatius que contenen les formes *un/una* i després, seguint el mètode d'anàlisi, se subratllen els casos pertinents, amb èmfasi i sense èmfasi (apartats 6 i 7). Algunes conclusions tanquen, finalment, l'article (apartat 8).¹

2. La caracterització de l'èmfasi. Sobre l'elevació tonal en l'èmfasi de paraula

Segons Cantero *et al.* (2005: 4), “entendemos el *énfasis* como un fenómeno entonativo clave en la comunicación espontánea”, que actua en el nivell fonològic i en el nivell fonètic (o melòdic). Nadeu & Hualde (en premsa) assenyalen que “emphatic stress can thus be characterized as anchoring an intonational pitch accent on a lexically unstressed syllable”. Font-Rotchés (2011:198), en el nivell d'anàlisi fonètica, anomena *èmfasi* “qualsevol alteració melòdica que provoqui un canvi de percepció de la melodia: de /-emfàtica/ a /+emfàtica/”. En l'obra citada, l'autora descriu i exemplifica 5 tipus d'èmfasi que tenen lloc en el cos del contorn entonatiu, si bé en una obra anterior descriu fins a 17 tipus d'èmfasi que tenen lloc a totes les parts del contorn entonatiu: primer pic, cos i inflexió final (2007:219). En destaquem 3, els quals vam constatar que eren els tipus bàsics dels titulars (Font-Rotchés & Paloma, 2012): l'*èmfasi de regularitat*, que “consisteix en una sèrie d'ascensos en les síl·labes tòniques del contorn o en les àtones, que es presenten de forma sistemàtica en la línia melòdica del cos” (Font-Rotchés, 2011:203); l'*èmfasi d'irregularitat*, que “té lloc en contorns que tenen ascensos que afecten síl·labes àtones i tòniques indistintament i que es presenten de forma asistemàtica en la línia melòdica del cos” (*ibídem*:206), i l'*èmfasi de paraula ascendent*, que “suposa un trencament de la línia melòdica del cos del contorn provocat per una elevació tonal de com a mínim un 30%, que afecta una o més síl·labes d'un mot, una paraula completa o, a vegades, més d'una paraula” (*ibídem*:199).

¹ Aquesta recerca s'emmarca en els treballs del Grup de Recerca Entonació i Parla i del projecte *Anàlisi melòdica de la parla* (FFI2009-13214-C02-01), subvencionat pel Ministeri de Ciència i Innovació. Agraïxo a Gemma Rigau les sàvies observacions entorn de la caracterització de les formes *un/una*, sense les quals m'hauria perdut des de bon principi. Agraïxo, també, a Marianna Nadeu l'ajuda bibliogràfica.

L'estudi que iniciem parteix de la idea que l'èmfasi pot ser un fenomen entonatiu, si no clau, rellevant en la comunicació informativa no espontània (com ara la lectura d'uns titulars) pel fet que afecta tot sovint “una o més síl·labes d'un mot, una paraula completa o, a vegades, més d'una paraula”: els locutors potser diuen amb èmfasi el nombre de litres que han caigut en poca estona, el nom d'un jugador de futbol, la paraula *euro*, els graus a què ha arribat un terratrèmol en l'escala de Richter... Ja hem dit que aquí ens centrarem en les formes *un/una* per veure en quins casos presenten èmfasi i en quins no. En qualsevol cas, el canvi de percepció de melodia de /-emfàtica/ a /+emfàtica/ el situarem a partir d'un 10% d'elevació tonal, lluny del 30% característic de la parla espontània, segurament degut a la sobrietat entonativa que transmet la parla no espontània dels titulars televisius.

3. La caracterització de les formes ‘un’/‘una’. Sobre l'article indefinit, el quantificador indefinit i el numeral cardinal²

L'esborrany provisional de la gramàtica normativa de l'Institut d'Estudis Catalans, penjada en el lloc web, ens serveix per destacar els trets principals dels determinants, entre els quals hi ha l'article indefinit *un*, així com els trets principals dels quantificadors, entre els quals hi ha el quantificador indefinit *un* i el numeral cardinal *un*.³

L'article introdueix “una especificació basada en el caràcter conegut o no del referent designat pel nom” (2012:138). Concretament l'article indefinit *un*, amb les corresponents marques flexives, especifica un nom “que té una referència indeterminada” (*ibídem*). N'és exemple la forma *un* de la frase “El meu veí és un metge d'anomenada”.

El quantificador indefinit *un*, també amb les corresponents marques flexives, pot ser pronom “o bé funcionar com a especificador” (2012:152). L'esborrany provisional de la gramàtica no en dóna més detalls, per bé que altres gramàtics consideren que “*un* és adjectiu indefinit (i no numeral ni article indeterminat) quan determina vagament un substantiu sense cap matís de qualitat” (Ruaix, 1975 [1981]:42). Seguint aquest autor, n'és exemple la forma *un* de la frase “Això cal estudiar-ho en un bon text” (*ibídem*).

El numeral cardinal *un*, com tots els numerals, especifica “el nom comú concretant-ne l'extensió o l'ordre dins una sèrie d'una manera precisa” (2012:145): es comporta doncs com a especificador nominal i té també marques flexives. En són exemples les formes *un/una* de les frases “No té més que un fill” i “No té més que una filla”. Altres numerals, com els partitius *mig*, *terç*, *cinquè*...i els col·lectius *dotzena*, *trentena*, *miler*..., poden anar precedits per les formes *un/una*, que considerem també numerals.

² A més de l'article, el quantificador i el numeral, les gramàtiques recullen també el pronom indefinit *un/una* (*Un ha de ser sincer*). Aquest pronom és absent en el corpus dels titulars (vegeu apartat 4) i, per tant, queda fora de l'objecte d'estudi d'aquest article.

³ Hi ha dues tradicions gramaticals a les llengües romàniques sobre la naturalesa de la forma *un*. Hi ha gramàtics que, seguint la *Grammaire générale et raisonnée* de Port-Royal (1660), consideren *un* com a article indefinit. D'altres, en canvi, consideren que l'article només pot ser definit (*el, la*...) i que les formes *un/una* són quantificadors existencials indefinits (o adjectius indefinits).

4. El corpus. Trenta titulars de telenotícies

Aprofitem el mateix corpus que Font-Rotchés i Paloma vam utilitzar a *Notas sobre los énfasis de palabra en los titulares televisivos* (2010). Es tracta de trenta titulars de l'any 2009 que diuen quatre professionals de la informació, tots pertanyents a la varietat central de la llengua catalana: Xavi Coral i Núria Solé en el telenotícies del migdia, i Ramon Pellicer i Raquel Sans en el telenotícies del vespre, seguint la distribució i dates que s'indiquen en aquell article.

Resumim a continuació la durada dels titulars (en segons i separats pel signe +) i el nombre de frases per titular (separats pel signe + quan no hi ha regularitat), i marquem en negreta la durada del titular de portada de cada telenotícies. En el nostre corpus, Xavi Coral presenta el telenotícies sol mentre que Ramon Pellicer, Raquel Sans i Núria Solé el presenten en parella. Pel que fa a aquests tres locutors, s'han enregistrat titulars de diferents telenotícies a fi de poder obtenir un nombre de titulars semblant per a cada veu.

Nom del locutor	Durada dels titulars	Nombre de frases per titular
Xavi Coral	14'' +11''+10''+11'' +8''+11''+10''	2 (a cada titular)
Ramon Pellicer	26'' +10''+ 17'' +11'' 12''+11''+10''+ 14'' +10''+10''	6 +2 + 4 +2+ 2+2+ 2+3+2+2
Raquel Sans	12''+7''+10''+14'' +10''+11''	2 (a cada titular)
Núria Solé	14'' +9''+11''+10'' +6''+10''+11''	2 a cada titular, menys l'últim (3)

El quadre revela algunes característiques pròpies dels titulars de Televisió de Catalunya, que ens interessin només per situar el tipus de parla no espontània: a) el titular de portada sol tenir una durada superior a la resta de titulars; b) els titulars que no són de portada duren majoritàriament 10 i 11 segons; c) els titulars que no són de portada, i fins alguns de portada, són formats exclusivament per dues frases. El quadre no revela unes altres dades lligades al corpus. Són aquestes: a) cada frase de cada titular el componen quinze paraules de mitjana, i b) cada titular té dos contorns melòdics de mitjana. Aquestes dades ens interessin per marcar la distància en relació amb la llengua espontània, on els contorns solen ser breus i amb menys de quinze paraules cadascun (vegeu, tan sols, el corpus de Ballesteros 2011, per esmentar dades relacionades amb l'entorn audiovisual).

A continuació transcrivim els titulars en què apareixen les formes *un/una*. Mantenim les referències del corpus original (C vol dir 'Coral'; P, 'Pellicer'; Sa, 'Sans'; So 'Solé') així com la numeració dels titulars amb xifres aràbigues (C1 és el primer titular de Xavi Coral; C2 seria el segon, etc.). Marquem en negreta les formes *un/una* i assenyallem al costat mateix de cadascuna, entre claudàtors, l'assignació a la categoria d'article indefinit [AI], quantificador indefinit [QI] i numeral cardinal [NC]. En alguns titulars apareixen dues vegades les formes que són objecte d'estudi: ens hi referim al llarg de l'anàlisi afegint-hi la lletra *a* per al primer cas i la lletra *b* per al segon cas (per exemple: P9a, P9b, So2a, So2b...).

C1. Zapatero insinua que els pressupostos introduiran canvis en la política fiscal. Els Populars li crítiquen la falta d'**una** [AI] línia econòmica clara, després que ahir el PSOE anunciés que apujarien els impostos a les rendes més altes i, després, ho retirés.

C4. Desenes de temporers malviuen als carrers de Lleida, a l'espera d'**una** [QI] feina en la campanya de la fruita, quan els contractes ja estan tancats. Asseguren que entitats socials andaluses els han pagat el viatge fins a Catalunya.

C5. Nit de revetlla de Sant Joan bastant tranquil·la, amb algunes excepcions. **Un** [NC] incendi provocat pels petards a Begur ha obligat a desallotjar 200 persones.

C6. A les carreteres han baixat els positius per alcoholèmia, però aquest matí hi ha hagut **una** [NC] víctima mortal, segurament per somnolència. Les platges han estat el marc de les festes més multitudinàries.

P1. Bona nit. El G-20 destinarà **un** [NC] bilió de dòlars per reactivar l'economia. 750 mil milions aniran a parar al Fons Monetari Internacional, que podrà triplicar els seus recursos. 250 mil milions es destinaran al Banc Mundial per tal de poder afavorir el comerç. La baixada d'**un** [NC] quart de punt dels tipus d'interès afavoreix la pujada generalitzada de les borses. El president del Banc Central Europeu, Jean Claude Trichet, no descarta més rebaixes d'aquí a uns mesos.

P2. La Fundació Josep Carreras firma **un** [AI] acord amb la Generalitat per impulsar el primer institut d'Espanya en la recerca contra la leucèmia. Entre els objectius: esbrinar les causes que provoquen la malaltia.

P3. Bona nit. Més de 150 persones han mort al centre d'Itàlia víctimes d'**un** [AI] terratrèmol de 6,2 graus en l'escala de Richter. Es calculen més de 1.500 ferits i que 50 mil persones s'han quedat sense casa. Les fortes pluges d'aquesta tarda dificulten les tasques de rescat.

P5. La policia troba mitja tona d'amonal, presumptament d'ETA, en **un** [AI] garatge de la localitat francesa de Grenoble. També ha localitzat material per a la fabricació d'artefactes explosius utilitzats habitualment per l'organització terrorista.

P6. Obama ofereix des de Turquia la reconciliació amb el món islàmic. A la primera visita oficial a **un** [AI] país de majoria musulmana, el president nord-americà rebutja que Al-Qaida condicioni les relacions amb els Estats Units.

P8. Bona nit. Mor l'escriptor mallorquí Baltasar Porcel als 72 anys, víctima d'**un** [AI] tumor cerebral. Gran narrador, autor d'Els argonautes i Cavalls cap a la fosca ha rebut, entre d'altres, el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes al conjunt de la seva obra.

P9. Més d'**un** [NC] miler de persones assisteixen als funerals pel cooperant Vicenç Ferrer a la Basílica de Santa Maria del Mar, a Barcelona. Aquesta vegada hi ha hagut **una** [AI] àmplia representació política catalana.

P10. L'única supervivent de l'accident d'avió, ahir, a les illes Canaries és francesa, té 13 anys. Bahia Bakari es va passar sense saber nedar 12 hores al mar, agafada a **un** [AI] tros de fusellatge.

Sa1. La cimera ha ofert també mesures de regulació dels mercats financers mundials. Es reglamentaran els fons d'alt risc, es crearà **un** [AI] sistema de control i alarma del sistema financer i s'intentarà acabar amb els paradisos fiscals.

Sa4. Aprovada per àmplia majoria la primera llei d'educació que regula tot l'ensenyament no universitari. PSC, Convergència i Unió i Esquerra Republicana han

votat a favor; *Iniciativa, en contra d'una* [NC] *part, i PP i Ciutadans s'hi han oposat totalment.*

Sa6. *Florentino Pérez afegeix un* [NC] *altre galàctic al seu projecte. El Reial Madrid pagarà 35 milions d'euros per Karim Benzema, i ja s'ha gastat més de 200 milions en 4 fitxatges.*

So2. *Angela Merkel accelera la formació d'un* [AI] *govern amb els liberals després de guanyar les eleccions a Alemanya. L'acord recollirà una* [AI] *baixada d'impostos però que no s'aplicarà ara.*

So3. *Thierry Henry té molts números per afegir-se a la llista de baixes de cara al duel de demà contra el Dínamo de Kíev. L'equip acumula problemes físics en només un* [NC] *mes de competició i es reobre el debat d'una* [AI] *plantilla curta.*

So5. *Els casos de grip A es dupliquen en una* [NC] *sola setmana. La incidència en els nens es dispara.*

Percentualment, els articles indefinits [AI] apareixen en un 55% (12 casos de 22). Els segueixen els numerals cardinals [NC] en un 41% (9 de 22) i els quantificadors indefinits [QI] en un 4% (1 de 22).

5. La metodologia. L'anàlisi melòdica de la parla

El mètode d'anàlisi melòdica de què ens valem en aquest article es presenta a Cantero (1995, 2002) amb el nom d'*Anàlisi Melòdica de la Parla* (AMP) i se'n descriu un protocol per a l'anàlisi a Cantero & Font-Rotchés (2009). Des del 1995 ençà l'AMP s'ha experimentat sobretot en llengua espontània i s'ha aplicat en diverses llengües, amb resultats creixents tant des d'un punt de vista quantitatiu com qualitatiu. És Font-Rotchés la referència principal per a la llengua catalana (2005, 2006, 2007), amb estudis també dedicats a la llengua no espontània del periodisme audiovisual (2010 i en premsa).

No explicarem ara els detalls de l'AMP, però sí que en destacarem dos dels avantatges demostrats: a) la segmentació de les unitats de la parla des d'un punt de vista fònic i b) el processament de les dades acústiques, que permet obtenir els moviments tonals dels enunciats amb valors percentuals exactes. L'AMP estandarditza els valors de la corba tonal i els gràfics que en resulten ajuden a descobrir els trets dels contorns entonatius. Dos conceptes esdevenen clau en l'AMP: *grup fònic* i *contorn entonatiu*. Cantero supera la definició clàssica de Navarro Tomás, centrada en les "dos pausas o cesuras" (1918: 30) que emmarquen la porció d'un discurs, en introduir la inflexió tonal com a marca final del grup fònic. D'aquesta manera, "el grupo fónico está constituido por una serie de palabras fónicas organizadas alrededor de un acento sintagmático" (2002:77) i, a part de paraules, conté una unitat melòdica que s'anomena *contorn entonatiu*. "Así, el grupo fónico, unidad fónica mayor del discurso, en la que se organizan jerárquicamente los sonidos del lenguaje y dentro de la cual se establece la estructura rítmica del discurso, también es el contenedor del *contorno entonativo*" (2002:84). En algun estudi s'assenyala que en contextos de no-espontaneïtat, com el dels titulars dels noticiaris televisius, destaquen els contorns entonatius llargs o molt llargs (Font-Rotchés & Paloma, 2010).

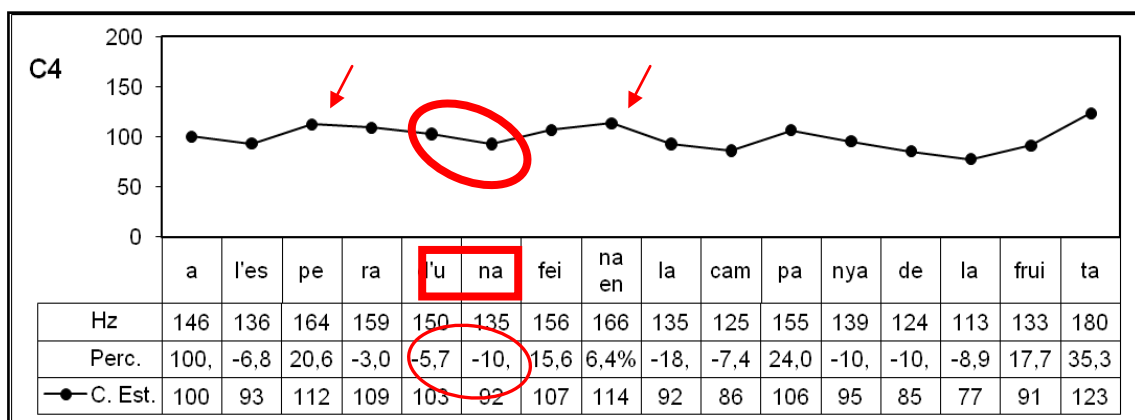
L'anàlisi acústica s'obté gràcies al programa Praat, que aporta els valors mitjans de la freqüència fonamental de les vocals. Aquests valors s'associen a les síl·labes corresponents i també a la distància tonal entre valors, la qual es representa en percentatges d'ascens i de descens. Tal com hem dit, els valors acústics obtinguts s'estandarditzen i la corba melòdica mostra els diferents moviments tonals dels titulars.

6. L'anàlisi de la primera hipòtesi: "les formes *un/una* no són objecte d'èmfasi entonatiu, si funcionen com a articles o quantificadors indefinits"

Segons es desprèn de les dades finals de l'apartat 4, AI i QI apareixen en un 59% del conjunt de les formes *un/una*. El tret indefinit, sigui com a article o com a quantificador, és majoritari en els titulars i el trobem repartit de manera desigual entre els locutors: Pellicer encapçala el rànquing amb 7 ocurrències, Solé en té 3, Coral en té 2, i Sans, 1 (13 ocurrències en total).

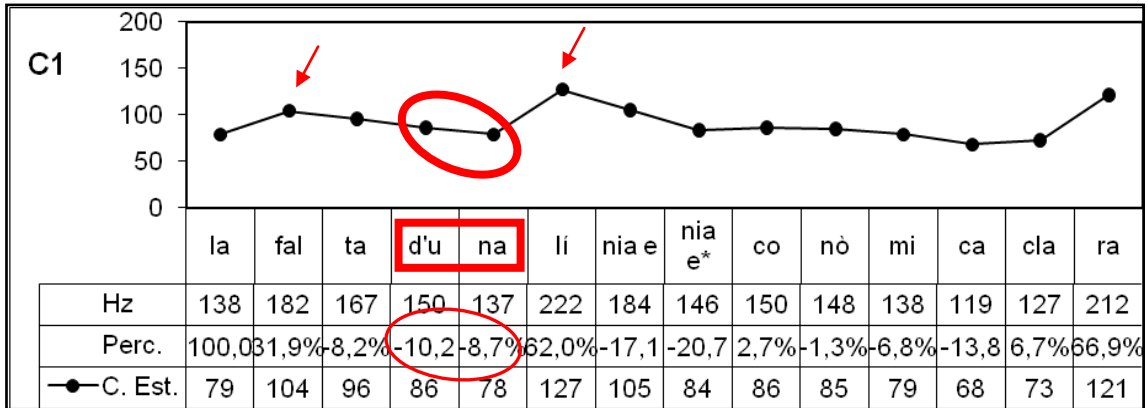
Seguint la primera hipòtesi, les formes *un/una* no són objecte d'èmfasi entonatiu en un 85% dels casos (11 de les 13 ocurrències). Així, en 4 ocurrències l'èmfasi és igual o inferior a 0% (C1, C4, P2, P8): no hi ha gens d'èmfasi. En unes altres 4 ocurrències l'èmfasi és inferior al 10% d'elevació tonal (P5, P6, So2a, So2b): l'èmfasi és, en aquests casos, irrellevant; tan irrellevant que no es percep que hi hagi èmfasi. En unes altres 3 ocurrències (P3, P9b, Sa1), l'èmfasi no recau en les formes *un/una*, sinó en la tònica anterior o posterior a l'article indefinit. Per tant, no són aquestes formes les que s'emfasitzen: l'èmfasi recau en altres paraules i les formes *un/una* simplement participen de l'elevació tonal, formen part del camí emfàtic. Només en 2 ocurrències (P10, So3b) podem considerar que les formes *un/una* són objecte d'èmfasi entonatiu. La hipòtesi no es compleix en un 15% dels casos (2 de les 13 ocurrències). Vegem-ho.

En l'únic cas de quantificador indefinit, la tònica <u> té un descens de 5,7% i l'àtona <na> continua el descens en un 10%. (veg. gràfic 1). L'èmfasi recau en la tònica anterior d'<espera> i en la posterior posttònica de la paraula <feina>.

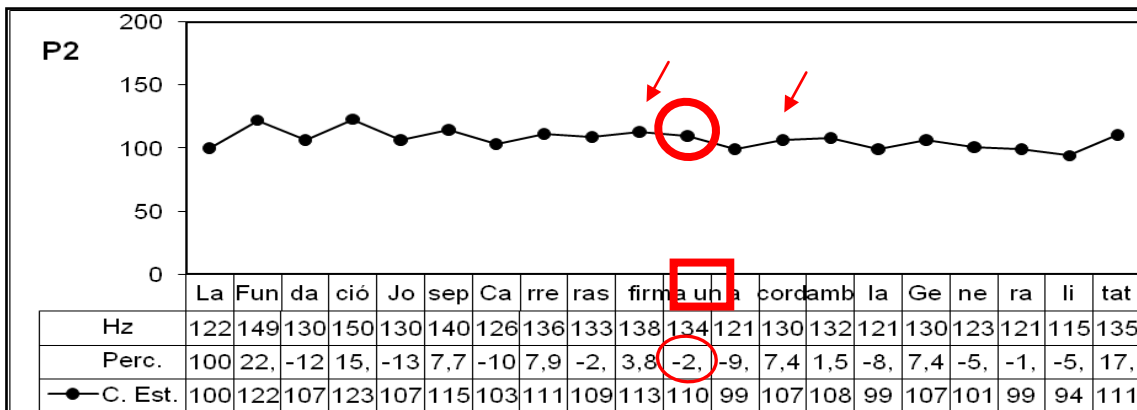
Gràfic 1. Fragment del titular C4: 'a l'espera d'una feina en la campanya de la fruita'

Les formes *un/una* tampoc no són objecte d'èmfasi entonatiu en el cas dels articles indefinits que trobem a C1, P2, Sa1 i So2a. A C1 (veg. gràfic 2), la tònica <u> té un descens de 10,2% i l'àtona <na> continua el descens en un 8,7%. L'èmfasi recau en la tònica anterior de <falta> i en la tònica posterior de la paraula <línia>.

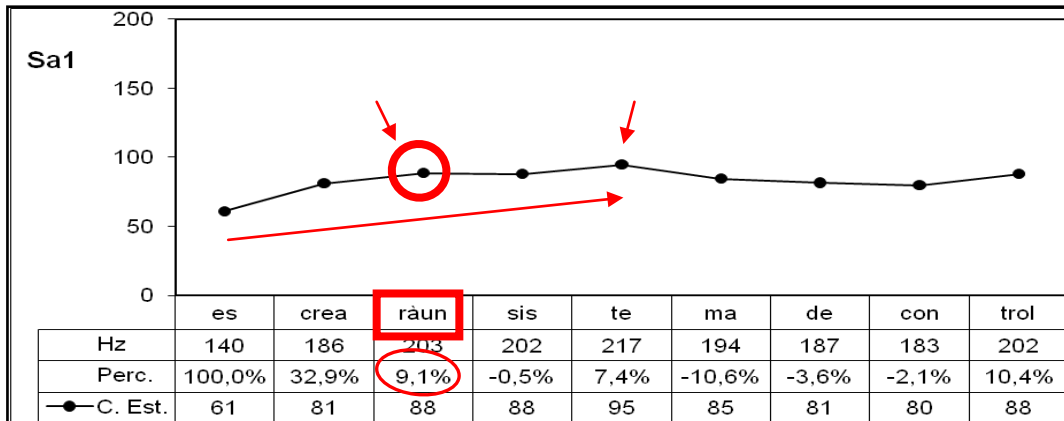
Gràfic 2. Fragment del titular C1: 'la falta d'una línia econòmica clara'

A P2 (veg. gràfic 3), la forma *un* té un lleu descens de 2% i se situa entre dues tòniques, que són els elements emfàtics del context: la tònica anterior recau en <fir> (*firma*) i en la posterior, en <cord> (*acord*).

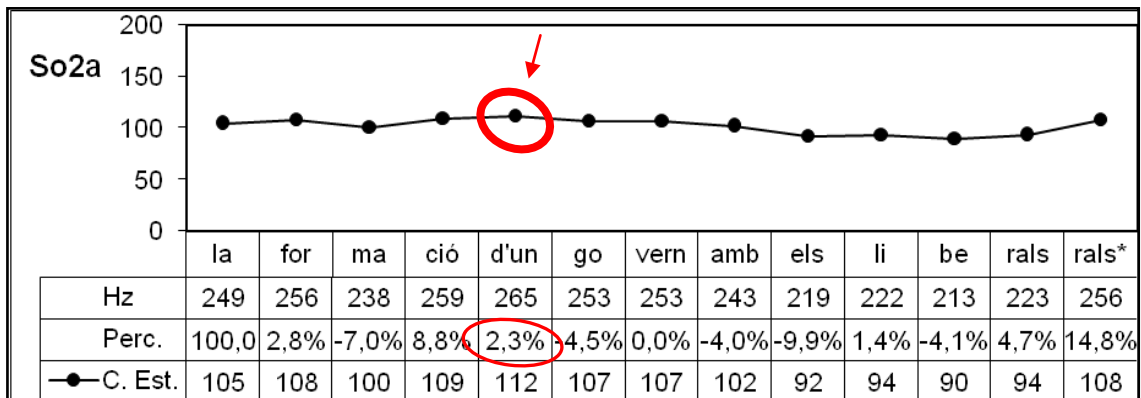
Gràfic 3. Fragment del titular P2: 'La Fundació Josep Carreras firma un acord amb la Generalitat'

A Sa1 (veg. gràfic 4), la forma *un* és absorbida per la tònica anterior <rà>. L'èmfasi d'aquest segment, d'un 9,1%, es troba dins un moviment tonal ascendent que culmina en la tònica <te> (*sistema*): abans hem dit que la forma *un* es troba en el camí emfàtic. Però no és objecte d'èmfasi, que recau a la <a> de la tònica <rà> (*crearà*).

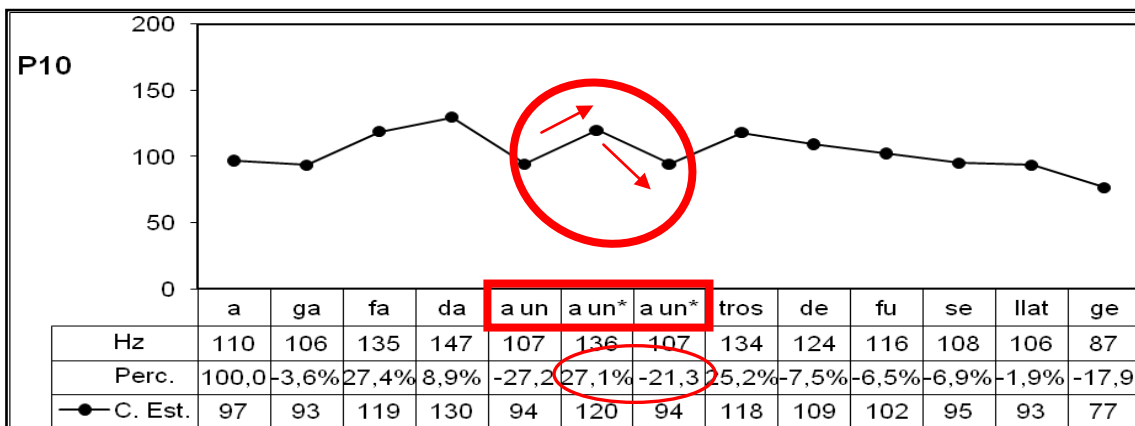
Gràfic 4. Fragment del titular Sa1: 'es crearà un sistema de control'

A So2a (veg. gràfic 5), la forma *un* té un èmfasi de 2,3%. L'èmfasi és irrellevant.

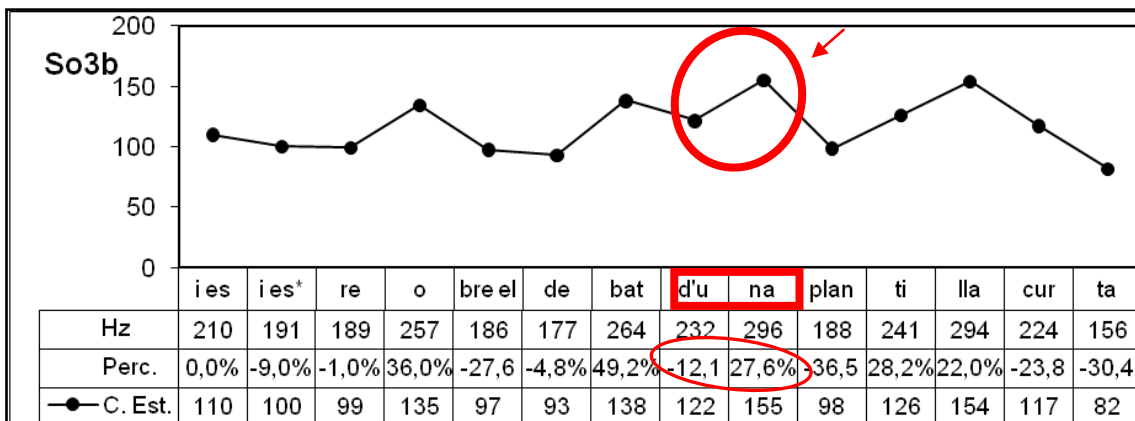
Gràfic 5. Fragment del titular So2a: 'la formació d'un govern amb els liberals'

Tanmateix, és interessant observar el comportament entonatiu en 2 ocurrències: P10 té un èmfasi d'un 27% i So3b, d'un 27,6%. A P10 (veg. gràfic 6), entenem que la nasal de la forma <un> permet un moviment tonal circumflex, ascendent-descendent (+27,1%, -21,3%), sobre el numeral mateix. Aquest èmfasi, definit a Pons (2012) i Rius-Escudé i Pérez-Peitx (2012), només el trobem en Pellicer.

Gràfic 6. Fragment del titular P10: 'agafada a un tros de fusellatge'

A So3b (veg. gràfic 7), l'èmfasi de la forma *una* es troba a la posttònica i s'inscriu en un èmfasi de regularitat: <u> té un descens del 12% i <na> un ascens del 27,6%.

Gràfic 7. Fragment del titular So3b: 'es reobre el debat d'una plantilla curta'

D'acord amb la hipòtesi, la manca d'èmfasi entonatiu en articles indefinits i quantificadors indefinits ateny dos dels quatre locutors: Coral i Sans.

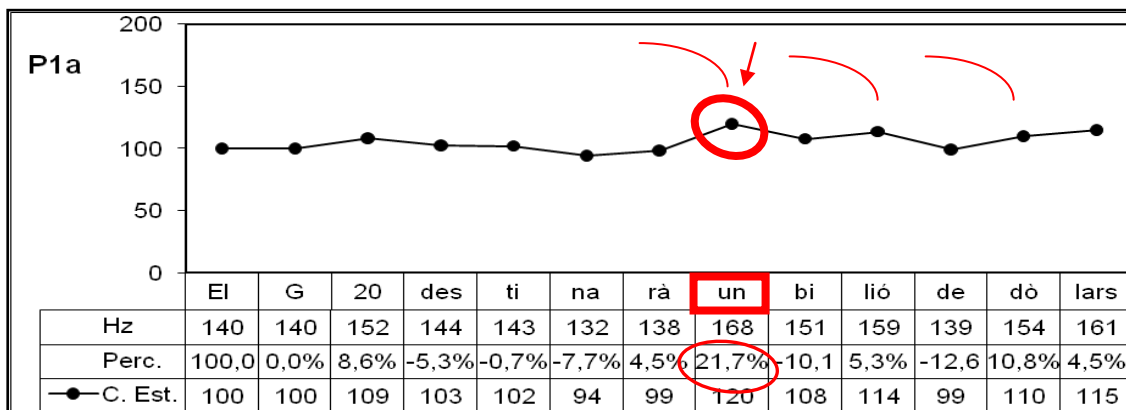
7. L'anàlisi de la segona hipòtesi: "les formes *un/una* poden ser objecte d'èmfasi entonatiu, si funcionen com a numerals cardinals"

Els numerals cardinals representen un 41% del conjunt de les formes *un/una*. Són freqüents els numerals en els titulars dels telenotícies de TV3, com demostra una ullada ràpida a les quantitats que són objecte d'informació (Font-Rotchés & Paloma, 2010): el 4,2% del Producte Interior Brut, el desallotjament de 200 persones, 750 mil milions per a l'FMI, 250 mil milions per al Banc Mundial, 1.500 ferits en un terratrèmol, els 72 anys de Baltasar Porcel, els 13 anys de la supervivent d'un accident aeri, etc. Entre els numerals, les formes *un/una* suposen un subconjunt rellevant, també pel fet que cal considerar numerals els quantificadors *un miler*, *un quart*, *un bilió*, *una part* (si més no en el titular "Iniciativa [ha votat] en contra d'una part") i *un altre* (si més no en el titular "Florentino Pérez afegeix un altre galàctic en el seu projecte", que vol dir "un galàctic més"). Trobem repartides les formes *un/una* de manera força uniforme entre els

locutors: Pellicer encapçala el rànquing amb 3 ocurrencies mentre que els altres locutors en tenen 2 cadascú (9 ocurrencies en total).

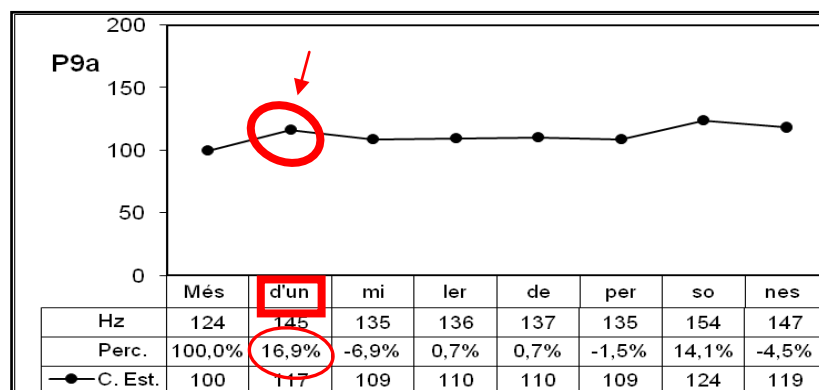
Seguint la segona hipòtesi, les formes *un/una* poden ser objecte d'èmfasi entonatiu. A continuació veurem les característiques dels 4 casos amb èmfasi (P1a, P9a, So3a, So5) dels 9 possibles.

A P1a (veg. gràfic 8), la forma *un* precedeix el cardinal *bilió*. L'èmfasi és de 21,7% i recau, de manera semblant al gràfic anterior, sobre *un*. En aquest cas l'èmfasi és una mica més alt i a més a més s'inscriu en una seqüència d'èmfasi de regularitat (*UN biLIÓ de DÒlars*) que acaba amb un patró melòdic suspensiu.

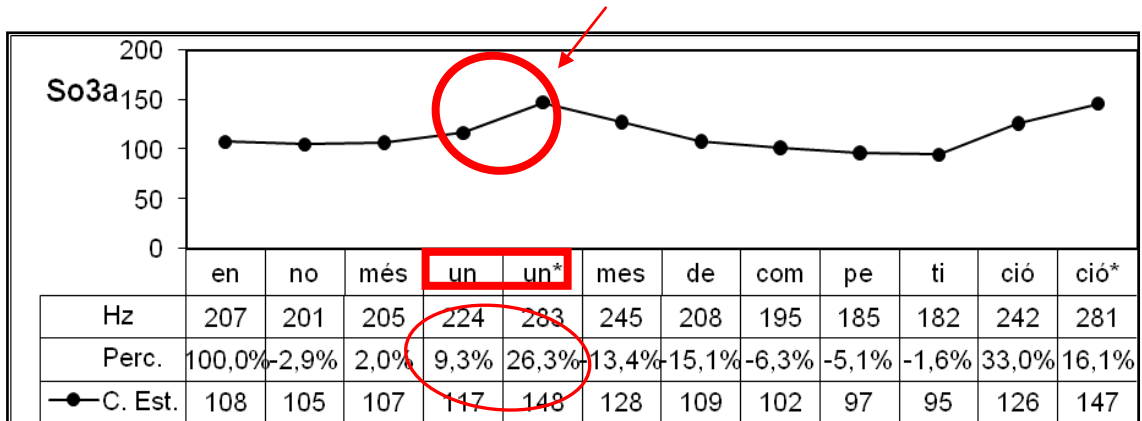
Gràfic 8. Fragment del titular P1a: 'El G20 destinarà un bilió de dòlars'

A P9a (veg. gràfic 9), la forma *un* es troba gairebé al començament del titular, que ocupa el quantificador *més*. No és aquest quantificador, però, l'element emfasitzat sinó el numeral *un* que precedeix el cardinal col·lectiu *miler*. L'èmfasi és de 16,9% i recau sobre *un*.

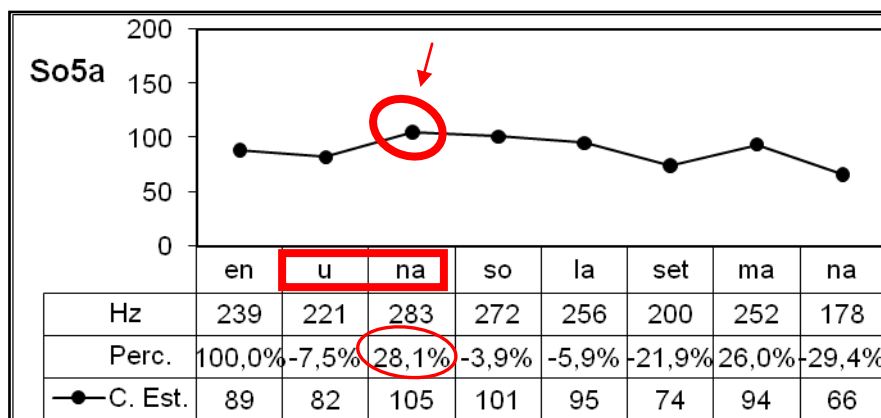
Gràfic 9. Fragment del titular P9a: 'Més d'un miler de persones'

L'èmfasi més elevat de la forma *un* el trobem a So3a (veg. gràfic 10): la inflexió tonal de la vocal es veu reforçada per la consonant nasal i per això s'estandarditzen i s'anoten dos valors (el segon dels quals, com es veu en l'exemple, s'identifica amb un asterisc). Així, l'èmfasi total és la suma de 9,3% + 26,3%, és a dir, 35,6%.

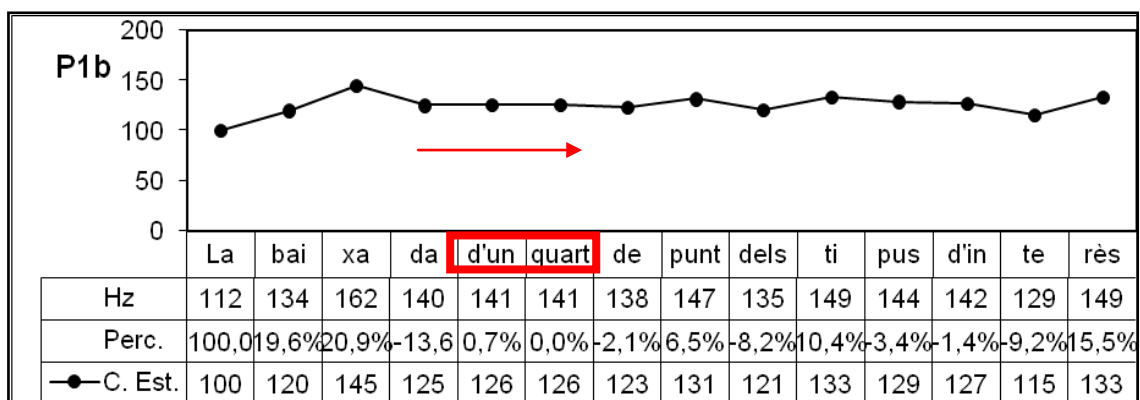
Gràfic 10. Fragment del titular So3a: 'en només un mes de competició'

L'èmfasi del numeral és també possible en la forma *una*. Tal com es veu a So5 (veg. gràfic 11), en aquest cas l'èmfasi no recau a la primera síl·laba (<u>) sinó a la segona (<na>), que és la posttònica. Té un ascens de 28,1%.

Gràfic 11. Fragment del titular So5a: 'en una sola setmana'

No hi ha èmfasi en els altres 5 casos que completen les 9 ocurrences de la segona hipòtesi. Un bon exemple el podem trobar a P1b (veg. gràfic 12), en què el quantificador compost és del tot pla.

Gràfic 12. Fragment del titular P1b: 'La baixada d'un quart de punt dels tipus d'interès'

Els èmfasis que detectem entorn de la segona hipòtesi afecten 2 dels 4 locutors: Pellicer i Solé. Només Solé emfasitza totes les formes *un/una* que són numerals cardinals: Pellicer emfasitza dos dels tres casos de numerals cardinals. La manca d'èmfasi afecta els altres dos locutors: Coral i Sans.

8. Les conclusions

Aquest article no és sinó una aproximació, tal com hem dit, als èmfasis de paraula que se senten en contextos periodístics informatius; concretament, una aproximació als èmfasis i als no-èmfasis de les formes *un/una* que trobem en els titulars de Televisió de Catalunya. La primera conclusió es recolza en la base mateix de la recerca: les formes *un/una* apareixen de manera significativa en els titulars televisius, ja que en 18 titulars sobre un corpus de 30 (apartat 4) s'utilitza un o més d'un AI, QI i/o NC. Són quatre els titulars en què apareixen dues vegades les formes *un/una* (P1, P9, So2, So3).

Els AI són majoritaris (54%) i el tret indefinit, encara ho és més (59%). La presència de NC en un 41% és efectivament menor en relació amb les xifres esmentades però no és irrellevant: gairebé una de cada dues formes *un/una* que es diuen en els titulars informatius és un numeral.

La primera hipòtesi que hem volgut comprovar diu que les formes *un/una* no són objecte d'èmfasi entonatiu, si funcionen com a articles o quantificadors indefinits. Això es confirma en un 85% dels casos, en què l'èmfasi és inferior al 10% o no recau en les formes *un/una*, sinó en la tònica anterior o posterior a l'article indefinit. Ara bé: aquesta primera hipòtesi no es confirma en un 15% dels casos. Es podria considerar (si més no a So3b) que l'èmfasi de regularitat domina jeràrquicament sobre l'èmfasi de paraula i que, per tant, l'èmfasi no va lligat a les formes *un/una*: hi hauria èmfasi tant a la seqüència *es reObre el deBAT d'uNA plantilla curta* (So3b) com a *es reObre el deBAT de LA plantilla curta* (exemple inventat). L'èmfasi de regularitat sembla independent de la categorització de les formes *un/una*. Finalment, la primera hipòtesi es confirma al 100% en els locutors Coral i Sans, si bé el nombre baix d'ocurrències fa que la dada indiqui tan sols una tendència.

La segona hipòtesi que hem volgut comprovar és que les formes *un/una* poden ser objecte d'èmfasi entonatiu, si funcionen com a numerals cardinals. Això es confirma en un 44% dels casos, amb una elevació tonal de 23% de mitjana. Aquest èmfasi és menor al que considera Font-Rotchés en parla espontània, segurament degut a la sobrietat entonativa que transmet la parla no espontània dels titulars televisius. Un 44% dels casos és una xifra rellevant per tal com gairebé permetria afirmar que, davant del numeral cardinal *un/una*, l'èmfasi es dona en la meitat dels casos. La segona hipòtesi es confirma al 100% en la locutora Solé i al 66% en Pellicer, si bé el nombre baix d'ocurrències fa que la dada també indiqui una simple tendència. La hipòtesi no es compleix en Coral i en Sans.

Les tendències observades en les formes *un/una* contribueixen a l'estudi dels èmfasis dels numerals en general (tractats a Font-Rotchés & Paloma, 2010) i de la resta de formes rellevants entonativament i informativament. Els resultats d'aquesta

comunicació voldrien ajudar a obrir la porta a una descripció entonativa dels èmfasis de determinades formes en els titulars de Televisió de Catalunya. Algun dia el portal lingüístic de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals, i potser tots els llibres d'estil dels mitjans de comunicació audiovisuals en català, haurien de poder oferir una pauta entonativa correcta, adequada i genuïna amb vista a una locució professional de qualitat.

9. La bibliografia

- BALSEBRE, ARMAND (1994): *El lenguaje radiofónico*. Madrid: Cátedra.
- BELDA, BEATRIZ; DE-LA-MOTA, CARMÉ (2010): "Sobreacentuación en la locución de boletines informativos en radio: Radio Nacional de España", *XXXIX Simposio Internacional de la Sociedad Española de Lingüística (SEL)*, Facultad de Filología de la Universidad de Santiago de Compostela. [Publicación en CD-ROM]
- BLANCH, MARGARITA; LÁZARO, PATRÍCIA (2010): *Aula de locución*. Madrid: Cátedra.
- CANTERO, FRANCISCO J. (1995): *Estructura de los modelos entonativos: interpretación fonológica del acento y la entonación en castellano*. Barcelona: Universitat de Barcelona. [Tesi doctoral publicada en microforma el 1997.]
- CANTERO, FRANCISCO J. (2002): *Teoría y análisis de la entonación*. Barcelona: Edicions de la Universitat de Barcelona.
- CANTERO, FRANCISCO J.; ALFONSO, RAÚL; BARTOLÍ, MARTA; CORRALES, ANNA; VIDAL, MARIBEL (2005): "Rasgos melódicos de énfasis en español", *Phonica*, 1, p. 1-40.
- CANTERO SERENA, FRANCISCO J.; FONT ROTCHÉS, DOLORS (2009): "Protocolo para el análisis melódico del habla", *Estudios de Fonética Experimental*, núm. XVIII, p. 17-32.
- CORPORACIÓ CATALANA DE MITJANS AUDIOVISUALS: *Portal lingüístic*, <http://esadir.cat> [consulta abril 2012]
- DE-LA-MOTA, CARMÉ; RODERO, EMMA (2010): "La demarcación entonativa y el énfasis en la locución de los editores de boletines informativos radiofónicos", *XXXIX Simposio Internacional de la Sociedad Española de Lingüística (SEL)*, Facultad de Filología de la Universidad de Santiago de Compostela. [Publicación en CD-ROM]
- FONT ROTCHÉS, DOLORS (2005): *L'entonació del català. Patrons melòdics, tonemes i marges de dispersió*. Tesis doctorals en xarxa (TDX). Barcelona: Universitat de Barcelona.
- FONT ROTCHÉS, DOLORS (2006): *Corpus oral de parla espontània. Gràfics i arxius de veu*, Biblioteca Phonica, 4. Barcelona: Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona.
- FONT ROTCHÉS, DOLORS (2007): *L'entonació del català*, Biblioteca Milà i Fontanals, 53. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- FONT ROTCHÉS, DOLORS (2011): "Èmfasis bàsics de l'entonació en els contorns del català central". Lloret, Maria Rosa; Pons, Clàudia (ed.): *Noves aproximacions a la fonologia i la morfologia del català. Volum d'homenatge a Max W. Wheeler*, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, «Symposia Philologica», Alacant, p. 193-216.

- FONT-ROTCHÉS, DOLORS; PALOMA SANLLEHÍ, DAVID (2010): “Notas sobre los énfasis de palabra en los titulares televisivos”. *Icono 14. Revista de Comunicación y Nuevas Tecnologías*, n. A4, Madrid, p. 481-499.
- FONT-ROTCHÉS, DOLORS; PALOMA SANLLEHÍ, DAVID (2012): “Tendencias entonativas en los titulares televisivos en catalán”. *Círculo de lingüística aplicada a la comunicación*, 51, p. 50-81.
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (2012): *Gramàtica de la llengua catalana*, <http://www2.iec.cat/institucio/seccions/Filologica/gramatica/default.asp> [consulta març 2012]
- NADEU, MARIANNA; HUALDE, JOSÉ IGNACIO (en premsa): “Acoustic correlates of emphatic stress in Central Catalan”, *Language and Speech*, n. --, University of Delaware, Newark, p. --.
- PONS LLABRÉS, JÚLIA (2012): *Tendències bàsiques de l'entonació del menorquí*. Treball de fi de màster. Curs 2011-2012. Universitat de Barcelona. [Treball inèdit.]
- RIUS-ESCUDE, AGNÈS; PÉREZ-PEITX, MIREIA (2012): “El parlar pallarès. Aproximació als trets melòdics bàsics”. *Phonica*, 8, Universitat de Barcelona.
- VALLVERDÚ, FRANCESC (2000): *El català estàndard i els mitjans audiovisuals*, Pràctiques lingüístiques, 3. Barcelona: Edicions 62.